POLIISI
POLIISIHALLITUS

15.2.2024

Eduskunnan hallintovaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto asiassa: HE 92/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Suomen tasavallan hallituksen ja Ruotsin kuningaskunnan hallituksen välillä raja-alueen poliisiyhteistyöstä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt poliisihallituksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Poliisihallituksen aiheeseen liittyvät aiemmat lausunnot on huomioitu valmistelun yhteydessä hyvin.

Sopimuksen tarkoituksena on tehostaa maiden välistä poliisiyhteistyötä, mitä voidaan pitää hyvänä ja kannatettavana asiana. Kansainvälisen yhteistyön merkitys poliisitoiminnan kannalta on tärkeää niin tiedonvaihdon kuin myös operatiivisen yhteistyön saralla. Kahden- tai monenvälinen sopiminen, jolla pyritään viranomaisyhteistyön kehittämiseen mm. mahdollistamalla uusia toimivaltuuksia vaikuttaa yleisesti ottaen myönteisesti poliisitoimintaan ja poliisin lakisääteisten tehtävien toteutumiseen ja varautumiseen. Kansainvälisen yhteistyön keinoilla pyritään turvaamaan oikeusvaltioperiaatteen, vakauden ja ihmisoikeuksien toteutuminen suoraan perustuslaista ilmenevien valtiosääntöisten edellytysten mukaisesti. Lainvalvontaviranomaisten kyky toimia keskinäisriippuvaisessa kansainvälisessä toimintaympäristössä on olennaista.

Sopimuksen merkittävin muutos nykytilaan on se, että suomalainen tai ruotsalainen poliisihenkilö voi ylittää valtakunnan rajan hoitaakseen kiireellistä poliisitehtävää toisessa valtiossa ilman, että kyseessä on tilanne, joka on alkanut jo poliisimiehen kotivaltiossa. Esimerkiksi takaa-ajon jatkaminen valtakunnan maarajan yli on jo nyt mahdollista Schengenin säännöstön mukaan. Nyt käsillä olevaan sopimukseen kirjatut avun antamisen tilanteet on siis rajattu koskemaan kaikkein kiireellisimpiä hälytystehtäviä pohjoisen maarajan tuntumassa.

Kansallinen poliisitoiminta ei ole kyseisellä alueella riippuvainen sopimuksen mahdollistamasta yhteistyöstä. Sopimuksen soveltamisen arvioidaan tulevan kyseeseen harvoin. Olennainen lähtökohta sopimukselle on, että kunkin maan poliisi vastaa jatkossakin oman maansa poliisitehtävistä, jonka lisäksi avun antaminen on vapaaehtoista. Sopimuksen soveltaminen edellyttää lisäksi täytäntöönpanovalmisteluja.

POLIISIHALLITUS
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 ESPOO
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puh. +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780

Viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset

Direktio-oikeus ja sopimusperusteisen toiminnan luonne

Valtion virkamieslain (750/1994) mukainen työnantajan direktio-oikeus koskee virastolle lailla säädettyjä tai lain nojalla osoitettuja tehtäviä. Työnjohto-oikeutta rajoittaa esimerkiksi virkamiehen osaaminen: työnantaja ei voi osoittaa virkamiehelle tehtäviä, joita hän ei koulutuksensa tai kokemuksensa perusteella hallitse. Esityksellä ei ehdoteta muutoksia voimassa olevaan aihetta koskevaan sääntelyyn.

Näin ollen esimerkiksi Ruotsin lainsäädännön tuntemus ja henkilöstön riittävä kielitaito tehtävien hoitamiseksi ovat edellytyksenä sille, että työnantaja voi osoittaa virkahenkilön hälytystehtävän hoitamiseen Ruotsin valtion puolelle. Sopimuksen piiriin kuuluvat tehtävät ovat vaativuudeltaan poliisitoiminnan kovinta ydintä. Sopimuksen alaan kuuluvat tehtävät ovat aina luonteeltaan kiireellisiä, viipymättä hoidettavia ja yleensä väkivaltaa tai sen uhkaa sisältäviä. Ne vaativat nopeita ja perusoikeuksiin pitkälle meneviä päätöksiä, kuten mahdollisesti aseellista voimankäyttöä. Toisen valtion alueella tapahtuvaa poliisitoimintaa ei pidä samaistaa oman valtion alueella tapahtuvaan poliisitoimintaan, koska lainsäädäntö, kieli ja toimintakulttuuri on aivan erilainen.

Käytännössä vaativiin tehtäviin osallistuminen tulee edellyttämään virkahenkilön suostumusta. Koulutettavien henkilöiden määrä arvioitaisiin yhteistyössä ja vastavuoroisesti Ruotsin henkilöstön kanssa ennen sopimuksen soveltamisen aloittamista. Koulutettavien henkilöiden määrästä ja ylläpitokoulutuksesta keskusteltaisiin vuosittain toteutettavan arvioinnin yhteydessä. Huomionarvoista on, osaamisvaatimukset ovat vastavuoroisia. Näin ollen Ruotsin virkahenkilöiden tulee osata riittävän hyvin myös Suomea.

Taloudelliset vaikutukset

Sopimuksen soveltamisen edellytyksenä on riittävän koulutuksen varmistaminen. Taloudellisten vaikutusten suuruus tulee riippumaan pitkälti koulutettavien henkilöiden lukumäärästä, jota arvioidaan sopimuspuolten välillä täytäntöönpanon yhteydessä. Hallituksen esityksestä ilmenevät kulut ovat kategorisesti kattava arvio kulurakenteesta.

Poliisin tulee tuntea keskeisin Ruotsin lainsäädäntö sekä osata ruotsin kieltä riittävästi, jotta esimerkiksi kohdehenkilön pakkokeinoja edellyttävä puhuttelu tapahtuu hänen omalla kielellään. Kouluttajana tulee olla henkilö, jolla on ajankohtaiset tiedot Ruotsin poliisia velvoittavasta lainsäädännöstä ja määräyksistä. Myös Oulun johtokeskuksen henkilöstöä on koulutettava. Koulutuksissa tulee huomioida peruskoulutus, ylläpitokoulutus ja tarvittava täydennyskoulutus säädösmuutosten varalta. Kyse tulee olemaan jatkuvasta, ei kertaluonteisesta koulutuksesta. Poliisihallitus tulee arvioimaan

vaikutuksista koulutuksen saaneiden virkahenkilöiden toimenkuviin ja tehtävien vaativuustasoihin.

Vaikka Poliisiammattikorkeakoulu huolehtii merkittävästä osasta poliisimiesten täydennyskoulutusta, Suomen ja Ruotsin välisessä valtiosopimuksessa sovitut tehtävät koskettavat ainoastaan Lapin poliisilaitosta sekä Oulun johtokeskusta. Tästä syystä olisi tarkoituksenmukaista, että valtiosopimuksen täytäntöönpanon edellyttämä osaamisen kehittäminen toteutettaisiin erikseen järjestettävänä koulutuksena.

Kanteluiden käsittelyn toimivaltakysymys

Kansalaisten oikeusturvan kannalta olisi yksinkertaisinta, että ruotsalaisen poliisimiehen toiminnasta voisi kannella samalla tavalla kuin suomalaisen poliisin toiminnasta. Hallituksen esityksessä ilmaistua ratkaisua siitä, että näihin tilanteisiin liittyvät kantelut käsiteltäisiin Suomessa lähtökohtaisesti ylimpien laillisuusvalvojien toimesta, pidetään kannatettavana. Ruotsin lainsäädännön mukaan Ruotsin oikeusasiamies ja oikeuskansleri ovat oikeutettuja valvomaan ruotsalaisia poliisimiehiä näiden toimiessa myös ulkomailla. Lapin poliisilaitoksen käsityksen mukaan Lapin poliisilaitoksella ei ole toimivaltaa käsitellä Ruotsin poliisista tehtyä hallintokantelua.

Tony Everhall Poliisitarkastaja